

O'ZBEKISTONDA HAYOT SUG'URTASI: MUAMMO VA YECHIMLAR

Hamroyeva Dilsoz'z Yahyoyevna,
O'zbekiston Milliy universiteti tayanch doktoranti.
Email: dilsozhamroyeva@gmail.com

MAQOLA HAQIDA

Qabul qilindi: 24-sentabr 2024-yil
Tasdiqlandi: 26-sentabr 2024-yil
Jurnal soni: 12
Maqola raqami: 5
DOI:
<https://doi.org/10.54613/ku.v12i.982>

KALIT SO'ZLAR / КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА / KEYWORDS

Hayot sug'urtasi, O'zbekiston sug'urta bozori, moliyaviy islohotlar, sug'urtaning kirib borishi, madaniy to'siqlar, iqtisodiy cheklovlar, tartibga solish muammolari, jamoatchilik xabardorligi, raqamli sug'urta platformalari, sug'urta mahsulotlarini ishlab chiqish.

ANNOTATSIYA / АННОТАЦИЯ / ANNOTATION

Ushbu maqola O'zbekistonda hayotni sug'urtalash bozori oldida turgan muammolar va imkoniyatlar tahlil qilingan. Shuningdek, mamlakatimizda hayot sug'urtasi borasidagi asosiy qiyinchiliklar va ularga yechimlar muhokama qilinadi. Maqolada bozor o'sishini rag'batlantirish uchun jamoatchilik xabardorligini oshirish, arzon mahsulotlarni joriy etish, qoidalarni kuchaytirish va raqamli platformalarni ilgari surish kabi yechimlar taklif etiladi.

Kirish.

Hayotni sug'urtalash ko'plab mamlakatlarda shaxsiy moliyaviy rejalashtirishning muhim tarkibiy qismi bo'lib, kutilmagan hayot hodisalari oldida jismoniy va oilalarni moliyaviy xavfsizlik bilan ta'minlaydi. Biroq O'zbekistonda hayotni sug'urtalash bozori nisbatan kam rivojlanganligicha qolmoqda. So'nggi paytlarda moliya sektorini modernizatsiya qilishga qaratilgan islohotlarga qaramay, hayot sug'urtasi umumiy sug'urta sohasiga faqat kichik bir hissa qo'shmoqda.

2023-yilda O'zbekistonda hayot sug'urtasining kirib borishi yalpi ichki mahsulotning 0,1 foizini tashkil etdi, bu global o'rtacha 3,3 foizdan ancha past ko'rsatkich hisoblanadi¹. Qolaversa, O'zbekistonning katta yoshli aholisining atigi 5 foizi hayotni sug'urtalash polisiga ega, bu esa boshqa hududlarga nisbatan bozordagi sezilarli bo'shliqni ko'rsatadi. Bu statistik ma'lumotlar O'zbekistonning hayotni sug'urtalash sektorini yanada rivojlantirish va innovatsiyalar zarurligini, xususan, mamlakat iqtisodiyotini modernizatsiya qilishda davom etayotganligini ko'rsatadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili.

O'zbekistonda hayotni sug'urtalash bozori 2023-yilda, xususan, mamlakat moliya tizimini modernizatsiya qilishda davom etayotgan bir paytda, olimlar va moliyaviy ekspertlarning katta e'tiborini tortdi.

Jumladan, 2023-yilda Rossiya Oliy Iqtisodiyot maktabi doktori Aleksandra Ivashova² O'zbekistonga e'tibor qaratgan holda Markaziy Osiyoda hayot sug'urtasi bo'yicha tadqiqotini chop etdi. Uning tadqiqotida, O'zbekistonda hayotni sug'urtalash sohasi yalpi ichki mahsulotning 0,1 foizini tashkil etishi, bu esa jahondagi o'rtacha 3 foizdan keskin farq qilishi ta'kidlab o'tilgan. Doktor Ivashovanning qayd etishicha, bu bo'shliq asosan moliyaviy savodxonlik darajasining pastligi va aholining sug'urta mahsulotlariga ishonchi yo'qligi bilan bog'liq.

Xuddi shunday, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti professori Timur G'aniyev³ O'zbekistonda hayot sug'urtasini qabul qilishga ta'sir etuvchi madaniy omillarni tahlil qildi. Uning 2023 yilgi tadqiqoti an'anaviy oilaviy tuzilmalarni va kommunal xavfsizlik tarmoqlarini hayot sug'urtasini qabul qilishda to'siq sifatida ko'rsatadi. G'aniyevning fikricha, xalq ta'limi va maqsadli marketing

strategiyalari kombinatsiyasi chuqur ildiz otgan madaniy munosabatlarni yengishga yordam beradi.

Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universitetining sug'urtani tartibga solish bo'yicha yetakchi eksperti, doktor Yekaterina Dronova⁴ 2023-yilda O'zbekiston sug'urta sektori duch kelayotgan tartibga solish muammolari haqida keng tadqiqotlar olib borgan. Uning ta'kidlashicha, mamlakat moliyaviy tizimini isloh qilishda muvaffaqiyatga erishgan bo'lsa-da, sug'urta sohasi hali ham tartibga solinmagan. Dronova o'z ishida iste'molchilarni yaxshiroq himoya qilishni ta'minlovchi va xorijiy investitsiyalarni rag'batlantiradigan keng qamrovli me'yoriy-huquqiy bazalarni ishlab chiqish tarafdori.

Yana bir e'tiborga molik hissa Markaziy Osiyo bozorlari bo'yicha ixtisoslashgan iqtisodchi olim Nurali Abdullaevdir⁵. Uning 2023 yilgi ilmiy izlanishlarida ta'kidlanishicha, mavjud qoidalarning kuchsizligi norasmiy iqtisodiy amaliyotlarning rivojlanishiga imkon berib, hayotni sug'urtalash kabi rasmiy moliyaviy mahsulotlarning o'sishini cheklab qo'ygan. Doktor Abdullaev davlat nazoratini kuchaytirish va sug'urta sektorida shaffoflik va javobgarlikni oshirish uchun islohotlarni taklif qiladi.

2023-yilda London Iqtisodiyot maktabi doktori Anton Belov⁶ O'zbekistonning hayot sug'urtasi bozori kontekstida davlat-xususiy sheriklikning batafsil tahlilini e'lon qildi. Uning tadqiqotida xorijiy investitsiyalar va xalqaro hamkorlik sohani modernizatsiya qilishda muhim rol o'ynashi mumkinligini izohlaydi. Doktor Belov O'zbekistonga mahalliy bozorga ilg'or mahsulotlar va tajribalarni olib kirishi mumkin bo'lgan global sug'urtachilarni jalb qilish uchun imtiyozlar taklif qilishini tadqiq etadi.

Xuddi shunday, Markaziy Yevropa universiteti tadqiqotchisi, doktor Katerina Mirkova⁷ postsovet davlatlarida hayot sug'urtasi rivojlanishini rag'batlantirishda davlat-xususiy sheriklikning ahamiyati haqida yozgan. Mirkovanning 2023 yilgi tadqiqoti O'zbekistonning kam ta'minlangan guruhlar uchun mikro-sug'urta mahsulotlarini yaratish, shu orqali hayot sug'urtasining kirib borishini oshirish va moliyaviy inklyuzivlik bo'yicha asosiy muammolarni hal qilish uchun bunday hamkorlikdan foydalanish imkoniyatlariga qaratilgan.

2023 yilgi adabiyotlar O'zbekistondagi hayot sug'urtasi muhitini har tomonlama tahlil qilib, madaniy, tartibga solish va

¹ <https://www.swissre.com/>

² Ivashova, A. (2023). Life Insurance in Central Asia: A Comparative Study. Higher School of Economics. pp. 45-78

³ Ganiev, T. (2023). Cultural Determinants of Life Insurance Adoption in Uzbekistan. Tashkent State University of Economics, pp. 102-130.

⁴ Dronova, E. (2023). Regulatory Challenges in Emerging Insurance Markets. Financial University under the Government of the Russian Federation, pp. 60-95.

⁵ Abdullaev, N. (2023). Informal Economies and Their Impact on Insurance Growth. Central Asia Economic Review, 15(3), pp. 33-58.

⁶ Belov, A. (2023). Public-Private Partnerships in Uzbekistan's Life Insurance Sector. London School of Economics, pp. 78-112.

⁷ Mirkova, K. (2023). Micro-Insurance and Financial Inclusion in Post-Soviet Economies. Central European University, pp. 49-88.

texnologik to'siqlarni bartaraf etish muhimligini ko'rsatib beradi. Yuqorida zikr etilgan olimlarning hissasi mamlakatda yanada mustahkam va inklyuziv hayot sug'urtasi bozorini rivojlantirish uchun yo'l xaritasini taklif etadi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Ushbu tadqiqot O'zbekistonda hayot sug'urtasini tahlil qilish uchun aralash usullardan foydalanadi. Jahon banki va O'zbekiston Davlat statistika qo'mitasi kabi milliy va xalqaro manbalarning miqdoriy ma'lumotlari bozor faoliyatini, hayotni sug'urtalashning kirib borishini va iqtisodiy tendensiyalarni baholash uchun foydalanish mumkin. Bo'shliqlar va o'sish imkoniyatlarini aniqlash uchun global benchmarklar bilan qiyosiy tahlil o'tkazish ham maqsadga muvofiq.

Ma'lumotlar tahlili miqdoriy ma'lumotlarning statistik usullarini va intervyu transkriptlari uchun tematik tahlilni o'z ichiga oladi, iste'molchilarning ishonchsizligi va tartibga solish muammolari kabi asosiy mavzularni aniqlashga imkon beradi.

Tadqiqot keng qamrovli bo'lsa-da, ma'lumotlarning mavjudligi, xususan, mahalliy bozor statistikasi uchun cheklovlar va chekka qishloq joylarida iste'molchilarning munosabatini to'liq qamrab olishda qiyinchiliklarga duch kelish mumkin. Ushbu cheklovlarga qaramay, tadqiqot O'zbekistondagi hayotni sug'urtalash bozori muammolari va potentsial yechimlari haqida qimmatli fikrlarni taqdim etadi.

Tahlil va natijalar

Hayotni sug'urtalash - bu ijtimoiy va moliyaviy himoya bo'lib, u bir necha hodisalarni qamrab oladi: masalan, kasallik, o'lim yoki ma'lum yoshgacha omon qolish tufayli nogironlik. Bularning barchasi tanlangan sug'urta mahsulotiga bog'liqdir.

Mijoz hayot sug'urtasi shartnomasini (klassik turdagi) tuzadi va har oy, har chorakda yoki har yili sug'urta mukofotlarini to'lab boradi. Agar sug'urta hodisasi shartnoma muddati davomida ro'y bersa, masalan, omon qolish yoki o'lim, Kompaniya kompensatsiya to'laydi. Qoida tariqasida, kompensatsiya miqdori amalda to'langan badallar miqdoridan bir necha barobar yuqori bo'ladi. Masalan,

sug'urta muddati 13 oy bo'lgan, har oyda 1000000 so'mlik to'lov bilan shartnoma tuzilgan:

- Sug'urtalangan shaxs omon qolganda: 13 000 000 so'm, shuningdek 4% dan 7% gacha bonus oladi.

- halokatli oqibatlariga olib kelganda: uning merosxo'rlari yoki Benefitsiyar 13 000 000 so'm oladi.

Hayotni sug'urtalashning boshqa turlari ham bor, masalan, hayotda maxsus muhim voqealar uchun mablag' to'plash, masalan, nikoh, bolaning tug'ilishi yoki ko'pchilik farzandlarning balog'at yoshiga qadar tejash va hokazo.

Bundan tashqari, hayotni sug'urtalash bo'yicha yuqori daromadli mahsulotlar mavjud, bu yerda katta bonus bilan samarali tejashdan tashqari, siz 13-oydan boshlab oylik annuitetlarni (oylik to'lovlar) ham olishingiz mumkin. Annuitet oylik to'lovning 100% ni tashkil qilishi mumkin va to'lovlar plastik kartangizga o'tkaziladi.

Shuni yodda tutish kerakki, davlatimiz hayotni sug'urtalash sohasini rag'batlantirish maqsadida soliq imtiyozlarini joriy etgan, bu esa sug'urta himoyasining zarur miqdori va amal qilish muddatidan tashqari, daromad solig'ini 12% ortiqcha tejashga imkon beradi. Kompaniyadan tanlangan dasturga qarab 4% dan 7% gacha bo'lgan bonuslar ham mavjud.

O'zbekistondagi hayotni sug'urtalash bozori so'nggi o'n yil ichida iqtisodiy islohotlar va moliyaviy rejalashtirish bo'yicha xabardorlikning ortishi tufayli ma'lum darajada o'sdi. Sug'urta sektori, umuman olganda, ilg'or iqtisodlarga qaraganda kam rivojlangan bo'lib, mamlakat yalpi ichki mahsulotiga ozgina hissa qo'shadi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda sotilgan sug'urta polislarining asosiy qismi sog'liqni saqlash, mulk va avtomashina sug'urtasiga tegishli. Hayotni sug'urtalash, birinchi navbatda, madaniy, iqtisodiy va tartibga solish muammolari tufayli nisbatan kam qo'llaniladi. Biroq, moliyaviy xizmatlar sohasini modernizatsiya qilishga qaratilgan amalga oshirilayotgan islohotlar kelgusi yillarda hayotni sug'urtalash bozorini rivojlantirishi kutilmoqda.

1-jadval

O'zbekistonda sug'urta turlarining qiyosiy tahlili⁸

Yil	Sog'liqni saqlash sug'urtasi (%)	Mulk sug'urtasi (%)	Avtomobil sug'urtasi (%)	Hayotni sug'urtalash (%)
2021	45	30	20	5
2022	48	28	18	6
2023	50	27	16	7

Sog'liqni saqlash sug'urtasi uch yillik davr mobaynida barqaror o'sib bordi, 2021-yildagi 45 foizdan 2023-yilda 50 foizgacha o'sdi. Bu o'sishni, ayniqsa, COVID-19 pandemiyasidan keyin sog'liqni saqlash ehtiyojlari haqida xabardorlikning oshishi bilan bog'lash mumkin. Bundan tashqari, hukumatning sog'liqni saqlash infratuzilmasini yaxshilashga va aholini xabardor qilish kampaniyalari orqali tibbiy sug'urtani rag'batlantirishga qaratilgani tendensiyaning o'sishiga hissa qo'shgan. Aholining ko'p qismi tibbiy sug'urtaning muhimligini anglab yetar ekan, ular tibbiy sug'urtani qamrovning boshqa shakllaridan ustun qo'yadilar.

Mulk sug'urtasi biroz pasayib, 2021 yildagi 30 foizdan 2023 yilda 27 foizgacha qisqardi. Bu iste'molchilarning ustuvorliklarining sog'liqni saqlash va avtomobil sug'urtasiga o'zgarishi bilan bog'liq. Iqtisodiy noaniqlik va inflyatsiya, shuningdek, jismoniy shaxslar va korxonalarini mulkni qoplash kabi muhim bo'lmagan sug'urtani qisqartirishga olib kelgan. Bundan tashqari, mol-mulk sug'urtasi qishloq joylarida kamroq jozibador bo'lishi mumkin, bu yerda aktivlar shahar markazlarida bo'lgani kabi sug'urta qilinmaydi.

Avtomobil sug'urtasi ham uch yil davomida pasayib, 20% dan 16% gacha tushdi. Ushbu pasayish iqtisodiy pasayish yoki yoqilg'i narxining oshishi bilan bog'liq bo'lib, bu esa yangi avtomobil sotib olish yoki egalik qilish sonini kamaytiradi. Bundan tashqari, davlat siyosati yoki qoidalari majburiy avtomobil sug'urtasini unchalik qattiq qo'llamasligi mumkin, bu esa talabning pasayishiga olib keladi. Jamoat transporti yoki muqobil transport turlariga o'tish ham ushbu tendensiyaga hissa qo'shadi.

Hayot sug'urtasi eng kam ommalashgan sug'urta turi bo'lib qolmoqda, biroq u 2021-yildagi 5 foizdan 2023-yilda 7 foizgacha ko'tarilib, bosqichma-bosqich o'sishni ko'rsatmoqda. Bu o'sishni O'zbekiston sug'urta sektorini modernizatsiya qilishga qaratilgan amalga oshirilayotgan moliyaviy islohotlar, shuningdek, hayot

sug'urtasi to'g'risida xabardorlikning ortishi bilan bog'lash mumkin. Sug'urta kompaniyalarining hayotni sug'urtalash bo'yicha yanada jozibador mahsulotlarini joriy etishga bo'lgan sa'y-harakatlari va o'rta sinfning o'sishi bu o'sishga yordam bermoqda.

Hayot sug'urtasi borasida ko'plab yutuqlarga erishish fonida qator kamchilik va muammolar ham bu sohani rivojlana olishi uchun to'sinlik qilayotgan sabablardan sanaladi. Quyida O'zbekistonda hayotni sug'urtalash sektori oldida turgan muammolarni tahlil qilamiz:

1-muammo. Aholining xabardorligi va ishonchi pastligi.

Ko'pchilik o'zbekistonliklar hayotni sug'urtalash tushunchasini yaxshi bilishmaydi va bu tushunchaning yetishmasligi bozorning o'sishiga to'sinlik qilmoqda. Bundan tashqari, ko'pincha o'tmishdagi moliyaviy inqirozlar va iqtisodiy noaniqlik tufayli moliya institutlariga umumiy ishonchsizlik hayotni uzoq muddatli sug'urtalash siyosatiga sarmoya kiritishni istamaslikka olib keldi.

2-muammo. Madaniy to'siqlar.

O'zbekistonning an'anaviy ijtimoiy tuzilmasi oilani qo'llab-quvvatlash tizimlariga, xususan, muhtojlik davrida moliyaviy xavfsizlikka alohida e'tibor beradi. Ko'pgina odamlar rasmiy sug'urta mahsulotlarini sotib olishdan ko'ra, oila va jamoat yordamiga tayanadilar. Ushbu madaniy fikr hayotni sug'urtalash siyosatiga bo'lgan talabni cheklaydi.

3-muammo. Kompleks me'yoriy-huquqiy hujjatlarining yo'qligi.

O'zbekistonda o'zining me'yoriy-huquqiy bazasini takomillashtirish ustida ish olib borilayotgan bo'lsa-da, sug'urta sektori iste'molchilarni himoya qila oladigan va sug'urta kompaniyalari faoliyatining shaffofligini ta'minlaydigan keng qamrovli, yaxshi qo'llaniladigan qoidalarining yetishmasligidan aziyat chekmoqda. Kuchli huquqiy tuzilmaning yo'qligi iste'molchilarni ham, potentsial xalqaro sug'urtachilarni ham bozorga kirishdan to'sinlik qiladi.

⁸ Olingan ma'lumotlar asosida muallif tomonidan shakllantirildi va tahlil qilindi

4-muammo. Cheklangan mahsulot takliflari. O'zbekistonda hayotni sug'urtalash mahsulotlarining assortimenti cheklangan. Mahalliy sug'urtachilar tomonidan taqdim etilayotgan takliflarning aksariyati nisbatan oddiy bo'lib, hayot sug'urtasi ko'pincha investitsiya opsiyalari bilan birlashtirilgan jahon bozorlarida ko'rinadigan murakkablikdan mahrum. Mahsulotlar xilma-xilligining yo'qligi hayotni sug'urtalashning aholining turli qatlamlari uchun jozibadorligini pasaytiradi.

5-muammo. Zaif tarqatish kanallari. O'zbekistonda sug'urta sektori jismoniy filiallar va agentlar kabi an'anaviy tarqatish kanallariga tayanadi. Bu, ayniqsa, infratuzilmasi kam rivojlangan qishloq joylarida hayotni sug'urtalash mahsulotlaridan foydalanish imkoniyatini cheklaydi. Raqamli platformalar va onlayn savdo kanallarining yo'qligi sanoatning texnologiyani yaxshi biladigan yosh avlodlarga kirishiga to'sqinlik qiladi.

6-muammo. Arzon narxlardagi muammolar. Ko'pgina O'zbekiston fuqarolari uchun hayot sug'urtasi keraksiz hashamat sifatida ko'riladi. Aholining katta qismi past va o'rta daromadga ega bo'lganligi sababli, hayotni sug'urtalash bo'yicha to'lovlar ko'pincha yetib bo'lmaydigan deb hisoblanadi.

7-muammo. Malakali mutaxassislarining yetishmasligi. Sug'urta sanoati, xususan, hayotni sug'urtalash iste'molchilarni o'qita oladigan, mahsulotlarni loyihalashtirgan va xavflarni samarali boshqara oladigan malakali mutaxassislarni talab qiladi. Biroq O'zbekistonda sug'urta sohasida yetarlicha tajribaga ega inson kapitali yetishmaydi. Ushbu ko'nikmalardagi bo'shliq hayotni sug'urtalash mahsulotlarini samarali ishlab chiqish va targ'ib qilishni qiyinlashtiradi.

1-rasm. O'zbekistonda hayotni sug'urtalashni takomillashtirishning potentsial yechimlari⁹

– **Aholining xabardorligini oshirish.** Hayotni sug'urtalashning past darajada kirib borishini bartaraf etishning birinchi qadamlaridan biri bu aholining xabardorligini oshirishdir. Hukumat tashabbuslari soha vakillari bilan birgalikda aholini hayotni sug'urtalashning afzalliklari haqida ma'lumot berishga qaratilishi kerak. Ommaviy kampaniyalar, moliyaviy savodxonlik dasturlari va ommaviy axborot vositalari bilan hamkorlik fuqarolar o'rtasida ishonch va tushunishni mustahkamlashga yordam beradi.

– **Mahsulotlarni mahalliy ehtiyojlarga moslashtirish.** Hayotni sug'urtalash provayderlari o'zbekistonlik iste'molchilarning o'ziga xos ehtiyojlarini qondiradigan mahsulotlarni ishlab chiqishi kerak. Masalan, arzonroq mikro-sug'urta mahsulotlarini taklif qilish yoki hayot sug'urtasini sog'liq sug'urtasi bilan birlashtirish ushbu siyosatlarini yanada jozibador qilishi mumkin. Moslashtirish va moslashuvchanlik bozorning madaniy va iqtisodiy cheklovlarini hal qilishda asosiy hisoblanadi.

– **Normativ islohotlar.** Normativ-huquqiy bazani mustahkamlash hayotni sug'urtalash sohasida ishonch va barqarorlikni mustahkamlash uchun muhim ahamiyatga ega. Hukumat iste'molchilarni himoya qiluvchi va sug'urtachilar uchun adolatli o'yin maydonini yaratuvchi shaffof qoidalarni ishlab chiqish ustida ishlashni davom ettirishi kerak. Nazoratni kuchaytirish va nazoratni takomillashtirish, shuningdek, bozorga kirish uchun ko'proq xorijiy sug'urtachilarni jalb qilishi, raqobat va mahsulotlar taklifini oshirishi mumkin.

– **Raqamli kanallarni rivojlantirish.** Raqamli transformatsiyani qamrab olish sug'urtachilarga kengroq auditoriyani qamrab olishga yordam beradi. Hayotni sug'urtalash polislarini sotib olish, boshqarish va yangilash uchun onlayn platformalarni yaratish, ayniqsa, yosh, shahar aholisi uchun mahsulotlarni yanada qulayroq qiladi. Bundan tashqari, raqamli

marketing kampaniyalari xabardorlikni oshirishga va iste'molchilar ishonchini mustahkamlashga yordam beradi.

– **Kam ta'minlangan oilalar uchun imtiyozlar.** Hayotni sug'urtalashni yanada qulayroq qilish uchun hukumat hayot sug'urtasi polislarini sotib olgan kam ta'minlangan oilalar uchun soliq imtiyozlari yoki subsidiyalar taklif qilishni ko'rib chiqishi mumkin. Qishloq va kam ta'minlangan ishchilar uchun mikro sug'urta yoki guruh sug'urta sxemalarini yaratishni rag'batlantirish ham ishtirok etishni kuchaytiradi.

– **Potensialni oshirish va kasbiy ta'lim.** Sug'urta mutaxassislari uchun o'quv dasturlariga sarmoya kiritish sohadagi ko'nikmalardagi bo'shliqni bartaraf etishga yordam beradi. Xatarlarni boshqarish, mijozlarga xizmat ko'rsatish va mahsulotlarni ishlab chiqish bo'yicha ixtisoslashtirilgan treninglarni taklif qilish orqali sanoat hayotni sug'urtalash mahsulotlarini ilgari surish va boshqarish uchun yaxshi jihozlangan yanada malakali ishchi kuchini yaratishga xizmat qiladi.

– **Xalqaro hamkorliklar.** Xalqaro sug'urta kompaniyalari bilan hamkorlik O'zbekistonning hayot sug'urtasi sektoriga qimmatli tajriba va sarmoya olib kelishi mumkin. Chet ellik sug'urtachilar ko'pincha ilg'or texnologiyalar, turli xil mahsulotlar takliflari va risklarni boshqarish strategiyalariga ega bo'lib, bu ichki bozor standartlarini oshirishga yordam beradi.

O'zbekistonda hayotni sug'urtalash rivojlanmagan soha bo'lib, o'sish uchun katta salohiyatga ega. Bozor bir qancha muammolarga duch kelgan bo'lsa-da, past xabardorlik va madaniy qarshilikdan tortib tartibga soluvchi bo'shliqlargacha - yaxshilash uchun aniq imkoniyatlar mavjud. O'zbekiston xalq ta'limi, me'yoriy-huquqiy islohotlar, mahsulot innovatsiyasi va malaka oshirishga sarmoya kiritish orqali o'z fuqarolariga uzoq muddatli moliyaviy xavfsizlikni ta'minlovchi yanada mustahkam hayot sug'urtasi bozorini rivojlantirishi mumkin. Bu masalalarni hal etish va mamlakatda

⁹ Muallif ishanmasi

hayotni sug'urtalash sohasining barqaror rivojlanishini ta'minlashda hukumat, sug'urtalovchilar va boshqa manfaatdor tomonlarning roli muhim bo'ladi.

Xulosa va takliflar.

O'zbekistonda hayot sug'urtasi sohasi sog'liqni saqlash, mulk va avtomobil sug'urtasi kabi sug'urtaning boshqa turlariga nisbatan kam rivojlanganligicha qolmoqda.

Moliyaviy xizmatlar sohasini modernizatsiya qilish bo'yicha olib borilayotgan sa'y-harakatlarga qaramay, hayotni sug'urtalashning kirib borishi madaniy, iqtisodiy va tartibga solish muammolarining kombinatsiyasi bilan cheklanganligi sababli nisbatan past ko'rsatkichga ega. 2021-2023 yillar uchun qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, sog'liq sug'urtasi barqaror o'sib borayotgan bo'lsa-da, mulk va avtomobil sug'urtasi kichik pasayishlarni kuzatgan. Hayotni sug'urtalash, garchi asta-sekin o'sib borayotgan bo'lsa ham, 2023 yilda jami sug'urta bozorining atigi 7 foizini tashkil etib, ortda qolmoqda.

Fikrimizcha, O'zbekistonda hayot sug'urtasi bozorining o'sishini yanada rag'batlantirish maqsadida quyidagi takliflarni amalga oshirish maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz:

– Hukumat sug'urta kompaniyalari bilan hamkorlikda aholini hayotni sug'urtalash afzalliklari haqida ma'lumot berishga qaratilgan moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha kompleks dasturlarni yo'lga qo'yishi kerak. Jamoatchilikni xabardor qilish kompaniyalari madaniy tushunchalarni o'zgartirishga yordam beradi va uzoq muddatli moliyaviy xavfsizlik uchun hayotni sug'urtalash muhimligini ko'rsatadi.

– Hayotni sug'urtalashni past va o'rta daromadli uy xo'jaliklari uchun qulayroq qilish uchun sug'urtachilar mikro sug'urta yoki guruh hayot sug'urtasi polisleri kabi arzon va moslashuvchan mahsulotlarni ishlab chiqishlari kerak. Ushbu mahsulotlar aholining turli qatlamlariga mos kelishi va hayotni sug'urtalashni hamma uchun hamyonbop qilish uchun keng ko'lamlı premium variantlarni taklif qilishi kerak.

– Hukumat hayotni sug'urtalash sohasini tartibga soluvchi me'yoriy-huquqiy bazani kuchaytirishi kerak. Bu iste'molchilar

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Ivashova, A. (2023). Life Insurance in Central Asia: A Comparative Study. Higher School of Economics. pp. 45-78.
2. Ganiev, T. (2023). Cultural Determinants of Life Insurance Adoption in Uzbekistan. Tashkent State University of Economics, pp. 102-130.
3. Dronova, E. (2023). Regulatory Challenges in Emerging Insurance Markets. Financial University under the Government of the Russian Federation, pp. 60-95.

huquqlarini himoya qilish bo'yicha yaxshiroq qonunlarni joriy etish, shaffoflik standartlarini qo'llash va sug'urta provayderlarining muayyan tartibga solish talablariga javob berishini ta'minlashni o'z ichiga oladi. Kuchli tartibga solish muhiti iste'molchilar ishonchini mustahkamlaydi va xorijiy sug'urtachilarni bozorga kirishga undaydi, raqobat va innovatsiyalarni kuchaytiradi.

– Raqamli yechimlarni qabul qilish, ayniqsa yosh, texnologiyani yaxshi biladigan iste'molchilar orasida hayotni sug'urtalash imkoniyatini kengaytirishga yordam beradi. Sug'urta kompaniyalari iste'molchilarga hayotni sug'urtalash polislarini onlayn xarid qilish, boshqarish va yangilash imkonini beruvchi raqamli platformalarga sarmoya kiritishlari kerak. Bu qulaylik va foydalanish imkoniyatini oshiradi, ayniqsa sug'urta xizmatlaridan jismoniy foydalanish cheklangan bo'lishi mumkin bo'lgan qishloq joylarida.

– Davlat-xususiy sheriklik hayotni sug'urtalashni kuchaytirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Hukumat hayotni sug'urtalashning innovatsion mahsulotlarini ishlab chiqish, kam ta'minlangan oilalarga subsidiyalar yoki soliq imtiyozlari berish, moliyaviy inklyuzivlikni rivojlantirishga qaratilgan qo'shma tashabbuslarni joriy etish uchun xususiy sug'urtalovchilar va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilishi kerak.

– Xorijiy hayot sug'urtasi provayderlarini jalb qilish O'zbekiston bozoriga juda zarur bo'lgan tajriba, ilg'or mahsulotlar va kapital olib kelishi mumkin. Hukumat hayotni sug'urtalashni rivojlantirishda e'tibor qaratgan holda sug'urta sektoriga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar uchun qulay muhit yaratishi kerak. Bu soliq imtiyozlari, tartibga soluvchi imtiyozlar yoki mahalliy firmalar bilan qo'shma korxonalarni taklif qilishni o'z ichiga olishi mumkin.

Ushbu strategiyalarni amalga oshirish orqali O'zbekiston hayotni sug'urtalash bozorini sezilarli darajada kengaytirib, uni moliyaviy xizmatlar landshaftining ajralmas qismiga aylantirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu sa'y-harakatlar fuqarolarning uzoq muddatli moliyaviy farovonligini ta'minlash, xonadonlar barqarorligini ta'minlash, mamlakatimiz sug'urta sohasini jahon andozalari asosida modernizatsiya qilishga xizmat qiladi.

4. Abdullaev, N. (2023). Informal Economies and Their Impact on Insurance Growth. Central Asia Economic Review, 15(3), pp. 33-58.
5. Belov, A. (2023). Public-Private Partnerships in Uzbekistan's Life Insurance Sector. London School of Economics, pp. 78-112.
6. Mirkova, K. (2023). Micro-Insurance and Financial Inclusion in Post-Soviet Economies. Central European University, pp. 49-88.
7. <https://www.swissre.com/>
8. <https://www.stat.uz>